

Azərbaycan və İran dövlət sərhədində - Araz çayı üzərində inşa edilən "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqları Azərbaycanın və İran İslam Respublikasının ortaq layihəsidir.

Bu nəhəng su obyektinin işə düşməsi nəinki aşağı axar torpaqları su ilə təmin edəcək, həm də bölgənin iqtisadi inkişafına, kənd təsərrüfatı məhsullarının keyfiyyətinin yaxşılaşmasına və regionda turizmin inkişafına təkan verəcək.

1993-cü ildən 2020-ci ilin oktyabrınadək işğal altında qalmış "Xudafərin" Su Anbarı İranın Şərqi Azərbaycan ostanına daxil olan Xumarlı kəndindən 8 kilometr qərbdə və Azərbaycanın Cəbrayıl rayonundakı Xudafərin kəndindən 1 km şimal-qərbdə yerləşir, Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarının inzibati ərazisini əhatə edir. Bəndin məqsədi hidroelektrik enerji istehsalı və suvarmadır. Onun tikintisi ilə bağlı razılaşma hələ 1977-ci ilin oktyabrında Sovet İttifaqı ilə İran arasında əldə olunub və layihəsi hazırlanıb. Layihələndirmə 1982-ci ildə sona çatıb. 1990-cı illərin əvvəllərində yenidən işlənilib və 1999-cu ildə inşaat işlərinə başlanılıb.

Su obyektlərinin tikilməsi 1992-ci ildə yenidən qərara alınıb. 1993-cü ilin fevral ayında Azərbaycan və İran rəsmilərinin iştirakı ilə tikintisi başa çatdırılan "Xudafərin" bəndinin yardımçı körpüsünün açılış mərasimi keçirilib. Paralel olaraq Azərbaycan tərəf "Qız Qalası" layihəsi üçün də yardımçı körpünün tikintisinə başlayıb. Lakin torpaqlarımız Ermənistan tərəfindən işğal olunduğu üçün Azərbaycan şirkətləri bəndlərin tikintisində fəaliyyətlərini dayandırıb. Bundan sonra körpünün tikintisi İran tərəfindən başa çatdırılıb. Heydər Əliyev hakimiyyətə döndükdən sonra "Xudafərin" mövsuzu yenidən gündəliyə gətirilib. 1994-cü ilin 28 iyun - 2 iyul tarixlərində Heydər Əliyevin İrana 5 günlük ilk rəsmi səfəri zamanı layihənin həyata keçirilməsi haqqında memorandum imzalanıb.

2020-ci il Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycanın torpaqları, o cümlədən hidroqovşaqların tikildiyi

Araz çayı üzərindəki "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarını yalnız belə adlandırmaq mümkündür

ərazi işğaldan azad edilib. Araz çayı üzərində "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarının və su-elektrik stansiyalarının tikintisinin davam etdirilməsi, istismara qəbulu ilə əlaqədar bəzi məsələlər barədə sərəncama əsasən, 2021-ci ildə "Azərenerji" ASC Azərbaycan Respublikası tərəfindən sifarişçi kimi müəyyən edilib.

Artıq "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarında su bəndlərinin tikintisi tamamlanıb, anbarların doldurulması işlərinə başlanılıb. Hazırda "Xudafərin" su anbarında 503 milyon, "Qız Qalası" su anbarında isə 42 milyon kubmetr su yığılıb ki, bu da ümumi tutumun 40 və 85 faizini təşkil edir. Ümumilikdə su tutumu 1,6 milyard kubmetr olan "Xudafərin" və 56,75 milyon kubmetr su tutumuna malik "Qız Qalası" hidroqovşaqları, həmçinin hər bir tərəf üçün ümumi qoyuluş gücü 140 MVt olan su-elektrik stansiyaları paritet əsasda Azərbaycan və İran dövlətinin maraqlarına xidmət edəcək, re-

gional əməkdaşlıq əlaqələrinə də təkan verəcək. Stansiyaların qoşulacağı "Cəbrayıl" enerji qovşağı isə ölkəmizin Şərqi Zəngəzur və Naxçıvan bölgələri arasında yeni enerji bağlantısına xidmət edəcək. Bu layihələr eyni zamanda "yaşıl enerji" sahəsində ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi üçün yeni perspektivlər vəd edir. "Xudafərin" və "Qız Qalası" Azərbaycan və İran üçün ekoloji, enerji, iqtisadi əhəmiyyət daşıyan infrastruktur layihələri olmaqla bərabər, bölgədə inkişafa, təhlükəsizliyə, dostluğa xidmət edən uzunmüddətli əməkdaşlıq körpüsüdür.

Məlumdur ki, hazırda dünyada "yaşıl enerji" kimi tanınan bir təcrübə geniş yayılıb və təbii göstəricilərə əsasən, Azərbaycanda Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasında, o cümlədən azad olunmuş ərazilərdə külək və günəş enerjisinin böyük potensialı var. Prezident İlham Əliyev mayın 19-da "Xudafərin" hidroqovşağının

istismara verilməsi və "Qız Qalası" hidroqovşağının açılış mərasimində çıxış edərək Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun, eləcə də Naxçıvan Muxtar Respublikasının "yaşıl enerji zonası" elan edilməsindən söz açaraq deyib: "Bu bölgələr bizim ərazimizin təxminən 25 faizini təşkil edir. Bu bölgələrdə "yaşıl enerji" mənbələrinin yaradılması bütün bölgə üçün fayda verəcək. İşğaldan azad edilmiş torpaqlarda son üç il ərzində 270 meqavat gücündə su-elektrik stansiyaları inşa edilib. Bu stansiyaların istehsal gücünü 500 meqavata çatdırmaq üçün konkret proqramımız var və yaxın iki-üç il ərzində bu, həll olunacaq. Nəzərə alsaq ki, İrana Azərbaycan arasında elektrik xətlərinin müasirləşdirilməsi artıq həll olunub və qarşılıqlı təchizat məsələləri də həll edilib, bu, ölkələrimiz və digər ölkələr üçün də fayda gətirəcək layihələr olacaq".

Bu gün "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarının istismara ve-

rilməsi tarixi hadisədir. Sözügedən tədbirdə çıxış edən Prezident İlham Əliyev geniş bilik və səriştə tələb edən bu nəhəng layihənin araya-ərsəyə gəlməsində İran İslam Respublikasının geniş imkanlarının və böyük təcrübəsinin olduğunu vurğulayaraq hər iki dövlət arasındakı dostluqdan söhbət açıb, onun dərin köklərinin və tarixi əhəmiyyəti olduğunu bildirib: "Bugünkü mərasimin tarixi əhəmiyyəti, o cümlədən ondadır ki, ilk dəfə olaraq İran və Azərbaycan prezidentləri sərhəddə görüşürlər. Bu, bir daha onu göstərir ki, bu sərhəd dostluq sərhədidir, qardaşlıq sərhədidir. Qədim tarixdən gələn qarşılıqlı hörmət, anlaşma, dəstək hissləri bu gün həm bu nəhəng layihədə, aparılan danışıqlarda və əldə edilmiş razılaşmalarda özünü göstərir, eyni zamanda gələcək planlarımızda özünü göstərəcək".

*Züleyxa ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"*